

Letland

Gunnar Jespersen på modeljob i badebyen Jurmala. Jo, de har store træer i Letland.
(foto Leif Thyssen)

Planteavlskonsulenternes forening

9. – 12. juni 2002

Rejserapport

Søndag den 9. juni

Ankomst og første indtryk af Letland

Vi landede planmæssigt i Riga lufthavn kl. 11.50. I alt 20 sommerklædte og forventningsfulde deltagere kunne nu se frem til 4 spændende og indholdsrige dage i Letland. Der dog lidt hektisk inden afrejsen. Flyet vi oprindeligt var booket til var aflyst (uden at vi havde fået det at vide). Man (SAS) havde så efterfølgende glemt at reservere plads til os på den nye flyafgang til Riga. I stedet for fælles afgang fra Billund, lykkedes det ved en ihærdig indsats at få deltagerne omdirigeret, så vi kunne nå en flyafgang tidligere til Riga end først planlagt. Det var en lettet rejseleder og formand som kunne konstatere, at alle deltagere var nået frem til Kastrup og ombord på flyet til Riga kl. 8.55.

Efter en meget grundig paskontrol med diverse stempler og væksel til lokal valuta begav vi os ud i Riga's formiddagsol og varme.

Lige uden for lufthavnsterminalen holdt vores minibus klar, som skulle blive vores faste holdepunkt i de næste fire dage. Det var ikke den sidste nye model hverken minibussen eller chaufføren, men de kunne køre og det var trods alt det vigtigste.

Den lidt fremrykkede ankomst til Riga gav os en halv dag ekstra til sigtseeing Første stop var Skrunda, hvor vi skulle møde vores kontakt person i Letland Ulf Mathiasen, der er medejer og daglig leder af et landbrugselskab i Letland.

I Skrunda blev vi tanket op med middagsmad øl og vand på et lokalt cafeteria. Jeg tror vi total tømte deres lager af kylling og svinekoteletter. Her lærte vi vores første gloser på lettisk. "Six anus" (6 øl") meget nyttigt ordvalg, som vi fik glæde af mange gange på turen.

Fra Skrunda var Ulf guide til et nedlagt (og hemmeligt) russisk atomraket affyrings-anlæg, som efter muren faldt og kommunisternes sammenbrud i sovjetunionen først var blevet ødelagt og derefter forladt af russerne. Ca. 20 ha skov var ødelagt af det brandstof, som skulle bruges til raketterne. Raketanlægget var nu en ruin i et øde område uden nogen form for afspærring. Anlægget har da det var funktionsdygtigt huset fra 1300-2000 russiske soldater. Lød ordren "rød alarm" gik der tre timer til at atomraketterne var fyldt med brandstof, og kunne sendes afsted mod vesten. Hele dette raketanlægs eksistens og formål kendte den daværende befolkning intet til. Nu ligger anlægget ubrugt og ødelagt hen, livsfarligt for enhver, som ikke kender til forholdene og som en katastrofe for den omliggende natur.

Med dette grusomme tilbageblik på en nær fortid på nethinden satte vi kursen mod Liepaja. Her blev vi indlogeret på Hotel Liva. Middag på byens bedste restaurant – en to-retters menu og kaffe. Til middagen havde Ulf inviteret Martin og Flemming - to unge landmænd fra Danmark, som havde etableret sig med eget landbrug i Letland. De måtte flere gange fortælle deres historie for at drage udenlands, hvorfor netop Letland og om deres daglige udfordringer, glæder og problemer. Det var meget interessant og spørgelysten var stor. Det blev også til et glædeligt gensyn for vores rejseleder Leif Thyssen med en ung letisk pige, som for et par år siden havde været i Danmark og under praktikopholdet boede hos Leif Thyssen.

Senere på aften besøgte vi et af Liepaja's hotte diskoteker. Bortset fra diskokugle i loftet og Letlands svar på MTV kværnende på en tv-skærm på væggen lignede det nu mest en af de små cafeer i Århus. Vi havde vist heller ikke lige ramt den rigtige gå-i-byen aften. For ud over 2-3 lokale unge mennesker, som fik lidt at spise, så var det os der fyldte rummet op. Ulf lærte dog os at drikke en af de nationale drinks, nemlig Riga-balsam (smagte nærmest som en blanding af jægermaister og nordsøolie), som skulle indtages sammen med en meget stærk kop kaffe. Det var nu ikke så værst endda. Da en genstand er noget større end vi er vant til hjemme skal man holde sig til max. 2 af slagsen, så det gjorde vi. Hjem igen til hotellet og lige i på hovedet i seng, vi skulle jo tidligt op næste morgen og mange oplevelser ventede forude.

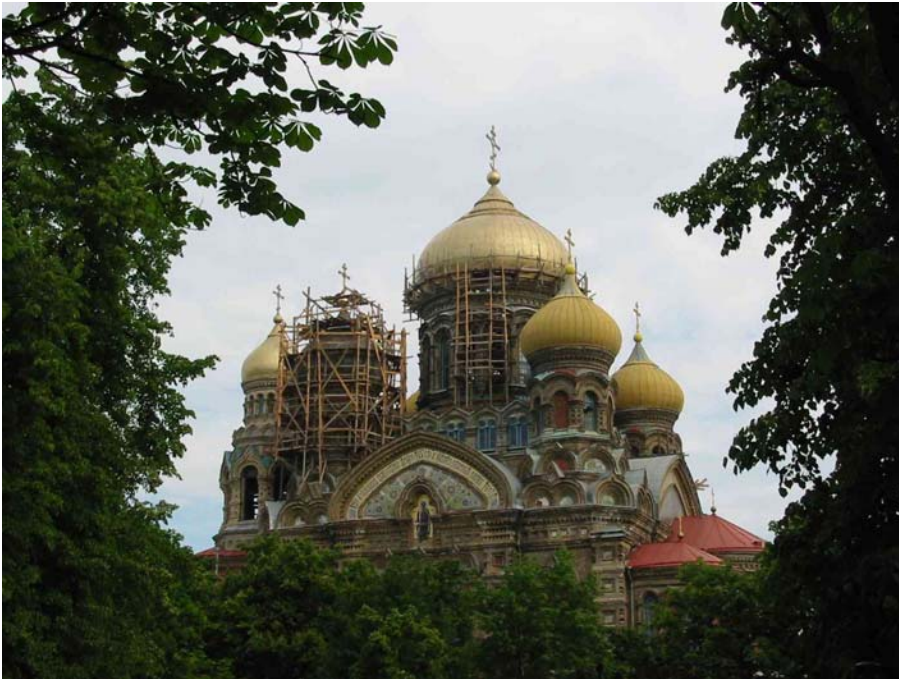
Mandag den 10.juni kl. 8.00 – 12.00

Liepaja og besøg et privat landbrug i Dunalka

Afgang fra Hotel Liva fra morgenstunden, - mod guidet rundtur i Liepaja. De dele af Liepaja vi kørte i gennem, var en blanding af flotte gamle bygninger og træhuse (bygget efter 2. verdenskrig, hvor træ var det billigste og mest tilgængelige byggemateriale), - generelt var byen "i forfald" – med et meget slidt indtryk til følge. Af nye bygninger besøgte vi en kirke, som Vatikanet havde foræret byen.

Liepaja havde i sovjettiden haft en særdeles vigtig militær betydning. For nuværende lå de fleste arbejdspladser i eksport af træ, samt en del metal industri (fremstilling af armaturer o.lign). Vi afsluttede byturen i den forladte militære bydel. I sovjettiden boede der i denne bydel nær 70.000 mennesker, - i smukke huse – med skyggefulde alléer. Nu var alt forladt, tomt og forfaldent. Der var blandt turens deltagere stor enighed om, at området kunne blive en "ren perle"! Vi besøgte også bydelens russisk ortodokse kirke, - hvor istandsættelsen (lidt tankevækkende) var påbegyndt.

Vi var nu nået hen midt på formiddagen, og fortsatte mod et besøg på et privat landbrug i Dunalka. Ejendommen, som var på omkring 250 ha, er gennem de seneste 10 år, blevet drevet af et agronom ægtepar, som ivrigt viste frem.

Vi fik en rigtig god indsigt i gårdens drift, så blandt andet fremavls marker med *Baris* hvede og *Abvavar* (med en strå længde på omkring 1 meter), - og frøgræs (som blev certificeret i marken, som et færdigt salgsklart produkt – og var en god indtægtskilde).

Efter markturen og afklaring af parrets faglige spørgsmål, - var der forfriskninger i haven. Vi afsluttede besøget i deres "frøudsalg" – hvor det var muligt at købe certificeret såsæd – selv i meget små mængder.

Mandag den 10. juni - eftermiddag

Dan Lat agro

Vi har sagt farvel til familien Flakis i Dunalka, som har vist os deres farm og budt på et større traktament i haven, og nu kører vi østpå. Ulf, fynboen, der flyttede til Letland for ca. 3 år siden, har sat sig på guide-sædet, grebet mikrofonen og fortæller om noget af det landskab, vi kører igennem. Vejen går gennem et 5.000 hektar stort skovområde, hvor landmændene omkring skoven har problemer med vildsvin i afgrøderne og må "sprøjte" for svinene for at undgå for store skader. Et af midlerne, man bruger, er svineblod fra det lokale slagteri blandet op i vand og hældt ud langs de grøfter, der går omkring skoven. Det holder vildsvinene væk – i al fald i ca. fjorten dage ad gangen. Ellers bruger man dimethoat i en randzone omkring markerne; det kan også holde vildsvin ude af afgrøderne.

Første stop er ved Ulfs værksted, som han har lejet for 1.500 kr om måneden. Dyrt, tænker man måske, men da vi først er indenfor, kan man godt se, at det er 1.500 kr/md værd: Værkstedet divergerer voldsomt fra det 10 m² rod af svensknøgler, koben, skruer, møtriker og fastnøgler (eller mangel på samme), man kender hjemme fra hjørnet i maskinhuset eller bagest i laden. Maskinhallen er hen ved 40 meter lang og 8 m bred, og der er en kran m.m.m. Værkstedet er fra sovjet-tiden og har sikkert givet arbejde til mange sovjetborgere, men nu er det stort set kun Ulf og hans ansatte, som arbejder der. Inde på værkstedet står en armygrøn russisk lastbil fra 1993, som til forveksling ligner noget, der kunne have deltaget i 2. verdenskrig. Ulf fortæller, at modellen kommer fra en amerikansk lastbil, som blev sendt til Rusland i 1941; russerne kopierede lastbilen og har stor set ikke ændret på designet siden. Hvem sagde aerodynamik og udvikling?

Med hensyn til rådgivning af lokalbefolkningen fortæller Ulf, at det kan være svært at skulle være landbrugskonsulent for de lokale. Han fortæller om dengang han solgte såsæd til en lokal landmand, som senere på sæsonen vendte tilbage og brokkede sig over, at der var stinkbrand i afgrøden, og at han ville have pengene for såsæden retur. "Sikke noget fis", havde Ulf tænkt, "såsæden er jo bejdet, og landmanden ved angiveligt ikke hvad stinkbrand er". Han nøjedes dog med at sige, at landmanden kunne tage en prøve af kornet og få den sendt ind; og viste det sig, at der var tale om stinkbrand, skulle Ulf nok refundere såsæden. Der er sandsynligvis aldrig blevet taget prøver, for ingen har hørt mere til sagen. Men ude i byen spreder man rygter om, at "ham danskeren solgte dårligt såsæd". "Men så ka' de bare la' vær' mæ å køv' a mig!"

Uden for værkstedet står et par kæmpestore 12 cylinder traktorer fra 1986. Drengene bliver helt pjattede og vil høre motoren gå. Så vi – og resten af landsbyen - hører de gamle russiske traktorer starte og tøffe. D.A.D. på Roskilde festivalen kunne ikke have larmet mere! Ude på vejen holder et ældre par i deres hestetrukne vogn. Modsætninger mødes.

Næste stop er Riga Zoo, som navnet til trods ligger milevidt fra Riga. Ulfs sekretær/bogholder har sørget for sandwiches, frugt, soda og øl til hele holdet, og vi sidder og får frokost ude i det fri, mens Ulf fortæller videre og viser os markkort over de arealer,

han dyrker. De første kort, han folder ud, er lavet i Danmark og viser P, K og pH-tal, som er fundet ud fra de 370 jordprøver, der er taget på arealerne. (Pris: 18.000 kr.) Dernæst viser han os et stort kort over arealet, som han efterfølgende har fået af borgmesteren i Kalvenes. Kortet er fra 1979 og lavet til det kooperativ, der drev jorden i sovjet-tiden. Og fosfor- og kali-tallene samt pH stemmer ret fint med de værdier, der fremgår af hans nyeste jordbundsundersøgelser.

Så kører vi ud for at se dyrkede marker. Ulf og hans partner i Danmark, Ole Knudsen, driver ca. 730 ha, hvoraf de 108 er sået til med vinterhvede og resten dyrkes med vårafgrøder. De sår ca. 20 ha i døgnet, når de sår. Vi standser og ser ud over en mark sået til med Munk-vårbyg (220 kg/ha) i april; byggen står meget pænt..... Tror jeg nok?!? Dernæst gør vi holdt ved en Lux-vårbygmark, som er behandlet med Folicur, Rombus samt 2-4-D, R2-D2 og C-3PO. (Det minder mig om, at jeg skal i biffen med et par af mine kollegaer for at se den nyeste StarWars-film i næste uge...) Ulf bliver udbyder af sorten, hvis hans afgrøde bliver godkendt. Afgrøden ser fin ud og sprøjtningen mod f.eks. lus har virket. "Der ligger en masse lig på jorden", siger Gunnar, hvorefter alle bøjer sig ned og konstaterer, at der er helt sort af døde lus på jorden. Vi går over i en Dragon-vårhvedemark, som også ser meget pæn ud. Her begynder det at regne (noget nær de første dråber siden påske), og vi skynder os videre i programmet.

Næste stop er kalk-mangel-mæssigt spændende, men stemningen for at rende langt ud i marken lige nu er ikke just jublende høj: Dels har vi ikke overtøj med til at gå ude i regnen, dels kan der kun være 5-6 personer på ladet af Ulfs pick-up, som skal fragte os frem til seværdigheden. Så det bliver kun en lille eksklusiv gruppe, som kører med ud, mens resten af os pauser den i og omkring bussen. Ekspeditionen er hurtigt tilbage. Med sig har de en håndfuld syge Hanekro, der ved hjælp af MCPA eller andre hormonmidler har sat luftrødder. De minder mest om noget fra skræk-filmen "Species", og jeg er taknemmelig for, at trænerne i min barndoms lokale gymnastikforening ikke pacede sine unge medlemmer frem med anabolske steroider. Det ender jo galt!

Kl. 16 siger vi farvel til Ulf og takker af med et par flasker rødvin. Vi busser videre mod Skrunda, hvor der står en museums-jernbanevogn og vidner om de ca. 2600 borgere fra Skrunda, som sammen med tusindvis af andre lettere i juni 1941 blev gennet op midt om natten og sendt til Sibirien i kreaturvogne. En lignende deportation fandt sted igen i 1949. Et trist kapitel i Letlands historie.

Efter stoppet i Skrunda kører vi videre mod aftensmaden i Vecauce. Her skal vi spise og overnatte på et slot fra midten af 1800-tallet. Slottet er nu en del af universitetet, og jordtilliggendet, ca. 1900 ha, bruges bl.a. til forsøg. På vejen fortæller Ulla om lettisk landbrug i tal og billeder. Blandt andet er mælkeproduktionen i Letland vigtig, men ikke desto mindre faldt den, sammen med muren, til det halve i 1990. (.....Muren faldt dog helt.) Der er da heller ikke ret mange køer tilbage, 1-5 køer i gennemsnit pr. bedrift; til gengæld er de køer, der er tilbage, blevet mere effektive. Kødproduktionen er heller ikke høj. Letterne er ikke særligt glade for oksekød, og derfor er der kun ringe interesse i at have kødkvæg. Svinekød er mere salgbar, men produktionen er alligevel faldende. Med hensyn til høns og andet fjerkræ er mange selvforsynende, ligesom folk også selv har det frugt og grønt, de skal bruge.

Der er langt til Vecauce, og turen bliver ikke kortere af, at meget af vejen er grusvej. Men kl. 18.30 er vi fremme (kun en time forsinket) og bliver budt velkommen af slotsfruen og Teodors Rubenis, som skal underholde os efter aftensmaden. Aftensmaden er der ellers ikke noget i vejen med og heller ikke med omgivelserne. Det er jo altid sjovt at dinere og logere på et slot.

Mandag den 10. juni – aften

Foredrag ved Teodors Rubenis på slottet ved Vecauce Forsøgsstation.

Rubenis er nu pensioneret, men var med til at etablere Norsk Hydro i de Baltiske lande efter at landene blev selvstændige i 1991. Han er Letter og uddannet agronom og har igennem mange år ledet et af de store Statskollektiver under russertiden. Men han har også Letlands tragiske historie tæt inde på livet, idet han som 3½ årig sammen med sin familie blev deporteret til Sibirien. Hans Far kom aldrig tilbage og hans mor kom 10 år senere hjem end ham.

“Øvelsen” gik ud på at knække folk med selvstændig tankegang. Man måtte ikke tænke, man skulle kun udføre ordre.

Rubenis holdt et foredrag om landbrug i de Belgiske lande i dag, hvor han satte ord og tal på de problemer, som landbruget slås med.

Inflationen har været holdt rimeligt lav, men er nu stigende på grund af stigende brændstof- og energikrise. I 2001 var inflationen 3,8 % i Letland.

Før 1940 havde Letland en højt udviklet landbrugsproduktion.

De sidste 6-7 år har arealet under plov været meget mindre på grund af dårlig økonomi og folks manglende interesse for at dyrke jorden. Det er også det vi har kunnet se fra bussen, at i visse områder ligger store områder udyrket hen. I følge bilaget dyrkes ca 870.000 ha i dag, hvilket er ca det halve i forhold til i Sovjet tiden.

De gamle landmænd, som arbejdede i landbruget i kollektivernes tid, fik bare besked på hvad de skulle lave, men ikke hvorfor. Disse landmænd kan ikke matche den nye tids skrappe krav til landmænd, hvor der i høj grad er behov for et selvstændigt “drive”. I det gamle sovjet system stod agronomer for ledelse og styring på kollektiverne

Ser man på statistikken, var der et stort fald i produktionen lige efter at kommuniststyret faldt..

Subsidier og anden støtte er dog svagt stigende, med det formål at sætte skub i landbrugsproduktionen.

Vårrapsarealet er stigende, fordi det skal bruges til Bio diesel. Der er også stigende arealtilskud, men dog på et ret lavt niveau svarende til 20 Lat pr ha eller ca 250 - 300 kr pr ha Det drejer sig hovedsageligt om vårraps, fordi vinterraps ikke kan tåle den langvarige tø/frost periode om foråret. Triticalearealet er på vej ned og Hør er næsten udgået af dyrkning.

Udbytte niveauet er ca 2,5 - 3 tons pr ha, der er dog et potentialle på op til 8 tons pr ha for vinterhvede.

Der er mange typer "landmænd", men en stor gruppe har små landbrug og høj selvforsyningsgrad som mål. Det fremgår af bilaget, at denne gruppe af landmænd både areal- som antalsmæssigt udgør en meget stor andel.

De store "stats/kollektiv" drevne brug har de bedste udbytte resultater.

Der har været en drastisk nedgang i husdyr produktionen, dog holder fjerkræ produktionen sig på samme niveau, fordi der er stor tradition for denne produktion.

Der blev afslutningsvis spurgt lidt ind til hans fortid under sovjet styret..

Han var medlem af kommunistpartiet, men ikke kommunist, men betalte kontingent i 30 år. Man fik ikke ansvarsfulde job, hvis man ikke var medlem af partiet, og han havde ikke lyst til et nyt "sanatorieophold" i Sibirien!!!. Han var leder af et stort kollektiv, som han drev ret effektivt, men det kostede en del Vodka!!

Omkring EU, tror han det vil være til gavn for de effektive landmænd ligesom landbruget vil få gavn af de væsentlige økonomiske tilskud.

Udvikling af Lettisk landbrug vil afhænge af, om man kan finde afsætning for sine landbrugsprodukter. Rubenis troede ikke på en eksport af landbrugsvarer til det tidligere sovjetområde, idet han mente, at man politisk ikke ville importere fra de belgiske lande. Han mente i øvrigt, at det russiske mindretal i landet ønskede en meget stærkere kontakt til det tidligere sovjet.

Vedrørende EU troede han ikke på, at en indlemmelse af Letland ville ske på Letternes præmisser, men han ville gerne en meget stærkere tilknytning til EU og for den sags skyld Nato, fordi han var bange for en ny russisk dominans.

Denne frygt må man formode stammer fra Landets blodige historie og han egne erfaringer med deportationen af hans egen familie. Som der sikkert bliver refereret i et senere afsnit, deler de unge Letter ikke helt hans indstilling, frygt og skepsis overfor russerne, de har en mere pragmatisk tilgang i forhold til russerne.

Christian Hansen

Tirsdag den 11. juni

Vecaue Forsøgsstation

Rapport fra formiddag 11. juni Vecause, Auce - besøg hos ung landmand der har været i Danmark og nu er i gang med etablering sammen med forældre.

Vi kører på egen hånd, men med et meget detaljeret kort, ud til gården hvor den unge landmand bor. Stedet ligger et stykke vej ude på landet ad små grusveje. Vi finder stedet. En tidligere gård, hvor vi vender på den lille gårdsplads. Bygningerne er gamle og "lidt" forfaldne. Der er aktivitet på stedet bl.a. er 2 mand i færd med at rydde op i værkstedet

og en er i færd med at slå græs til hø og rive sammen. Der er maskiner på gården, bl.a. en vesteuropæisk traktor.

Den unge landmand er iøvrigt ikke hjemme, så vi kommer ikke ud af bussen. Leif Thyssen ved at den unge landmand har en aftale om dyrkning af jord, som en Vestjysk Landmand, Folmer Tarpgaard, som har købt i området.

På vej tilbage til Vecause passerer vi en storkerede med begge forældre i reden. Alle deltagere er til stadighed betaget af de mange storke i området. På samme mark ses en bigård med ca. 10 stader i moderne opstabling og moderne rammemål. Vi ser iøvrigt mange bigårde i området. De typiske stader er opstabling med stort rammemål, men meget lave magasiner.

Der er såvel dyrkede som udyrkede marker i området. På de dyrkede er der ofte en ½ ha med kartofler som tilsyneladende skifter rundt på arealet. Desuden ses flere stede 2 - 3 køer i tør. Vi passerer også en række højhuse, hvor der i nærheden er flere køkkenhaver samlet i et nærliggende område.

Tilbage til Vacauce Forsøgsgård:

Vacauca forsøgsgård var oprettet i 1921. Slottet blev bombet under krigen, men var genopført i oprindelig stil. Efter selvstændighed i 1990 blev forsøg genoptaget i 1993. Til markforsøg var der 2 fastansatte og 3 teknikere. Eneste forsøgssted hvor der også var forskning. Forsøgsgården havde tilknytning til universitetet.

På landbruget der hørte til, var der 120 ansatte. Der blev dyrket i alt ca. 900 ha jord og der var 400 køer. Afgrøder på landbruget var bl.a. ca. 250 ha hvede, 250 byg, 50 ha ært, 250 ha græs, 80 ha majs og 75 ha frugtplantage . (ikke for sikker arealangivelse)

En yngre Phd studerende, Janis, viser rundt. Specialet på forsøgsgården er bl.a. udvælgelse af nye sorter i flere afgrøder. Bl.a hvede og majs. Materialet vi så i hvede var sorter, der var forædlet i Letland, Sverige og Ukraine. En af de få sorter vi kunne nikke genkendende til var en sildig sort Kossak, som vi også har dyrket i DK. Tidlighed var en af de karakterer der blev fokuseret på, men selvfølgelig vinterfasthed som vigtigste, dernæst udbytte, kvalitet og sygdomme.

Typisk svampebehandling i hvede var 2 sprøjtninger med halv dosering.

Desuden blev gennemført forskellige dyrkningsforsøg, bl.a. så vi 3. års forsøg med PC Planteværn. Vi diskuterede en del om PC Planteværn var det første Letland skulle interessere sig for. Flere mente at det var ok at have et modspil på dosering og middelvalg frem for at læne sig op ad sprøjtehandbøger fra diverse kemikaliefirmaer med de doseringer der her var angivet. Andre var af den opfattelse at PC Planteværn ikke var "tilpasset teknologi" til netop Letland.

PC Planteværn havde endnu ikke "anbefalet" svampesprøjtning i forsøget Nedbør i foråret var 10 mm siden 1. maj og 22 mm, en del i hagl, den 10 juni, altså dagen før. Det vil sige yderst nedbørsfattigt forår.

Vi så desuden et dyrkningsforsøg med kvælstofdeling og vækstregulering, samt 4 sorter af hvede. Forfrugt til forsøget var Lucerne. Der var gødet med fosfor og kalium i efteråret i en lavprocentlig NPK type, hvor der ud over P og K blev tilført ca. 25 kg N. I foråret var

tilført 150 kg N doseret på forskellige måde med hele mængden på en gang eller 90 + 30 + 30 eller 60 + 60 + 30. Der var 4 gentagelser, hvilket var det normale. Forventet udbytte var omkring 80 hkg pr. ha. (meget sandsynligt)

Vi så derefter et forsøg med jordbehandling - pløjet og upløjet samt grubbet 0, 25, 35 og 50 cm dybde på det pløjede og upløjede.

Blandede oplysninger. Almindelige ukrudtsarter på gården og i området var hvidmelet gåsefod, stedmoderblomst og burrenerre. Af rodukrudt var det kvik og tidsel. Der var ingen rug området omkring forsøgsstationen. Rugen dyrkes hovedsaglig i den østlige del af Letland.

Tirsdag den 11. juni - eftermiddag

Fodbold, landbrugsuniversitetet og landbrugs rådgivnings- og undervisningscenter
Danmark har netop vundet 2-0 over Frankrig ved VM i fodbold. Humøret er højt og den sikre vinder af turdelegationernes måltips lykønskes med rette, under den afsluttende frokost på slottet.

Herefter gik turen østpå mod Letlands landbrugsuniversitet, som ligger i byen Jelgava. Landskabet ændrede markant karakter efterhånden som vi kørte mod øst. De udyrkede arealer kom efterhånden i undertal og vi kunne nu også se sukkerroer, vinterbyg og vinterraps. Markerne blev mere flade og inden vi nåede Jelgava var der stort set afgrøder på alle marker.

Jelgava ligger 40 km sydvest for Riga. Det er en flot by med ca. 75000 indbyggere. Rammerne om landbrugsuniversitetet er et imponerende stort og pompøst slot fra 1738. Vi gik rundt på egen hånd, men blev mødt vi af meget venlige og imødekommende lettere, som gerne ville fortælle og vise rundt. (Også her bemærkede vi hvor velklædte de lettiske piger er.)

Flere af deltagerne fik forevist universitetets historiske samling i kælderens, bl.a. en samling sarkofager og andre kunstnerisk udsmykkede ligkister fra 15-1700 tallet. Før slottet lå der en borg med tilhørende kirke på stedet. Fra kirken stammer kisterne. På denne historiske rundtur blev vi også gjort bekendt med den populære danske arkitekt Severin Jensen. Han havde bidraget til dele af slottet i 17-1800 tallet.

På afdelingen for planteproduktion så vi universitetets rejseudstilling, ligesom vi fik at vide, at der var en del direkte kontakt til bønderne omkring nyheder mv. I øvrigt fik vi forevist diverse undervisningslokaler og øvelokaler.

På universitetet betales der for undervisningen, dog reduceres prisen afhængig af karakterniveau. Der findes ingen SU.

Herefter gik turen til Ozolnieki lige udenfor Jelgava. Her besøgte vi lettisk landbrugs rådgivnings- og undervisningscenter (LLKC). Direktøren Kaspars Zurins og en hortonom kollega fortalte om stedet. Centret er forholdsvis nyt, det blev etableret i 1991. Staten ejer 99 % og den sidste procent ejes af de lettiske landmænds organisation. En stigende del af aktiviteterne skal finansieres af landmændene, hvilket er et problem, idet det store flertal af landmændene er meget fattige. Pt bruges mest tid på de store landbrug. Udover dette

centrale center er der 26 lokale centre spredt i landet. Der er ansat 231 under LLKC. En del af rådgiverne i LLKC kommer fra de tidligere storkollektiver. Flere projekter støttes af Danmark og en række andre europæiske lande og USA. EU støtter også visse investeringer. Rådgivningsmæssigt har de en vis konkurrence dels fra private og dels fra gødnings- og kemifirmaer.

Direktøren skønnede at 30 – 50 % af landbrugsarealet i Letland ikke er dyrket. Den dyrkede del er endda ikke stigende pt. Han var meget positivt stemt for EU medlemskab. Det kunne måske give lidt optimisme mm. I øjeblikket bliver en del jord opkøbt spekulativt af banker. Hjemmemarkedet oplevede nogen konkurrence fra nabolandene.

Det korte besøg gav indtryk af, at LLKC indenfor planteavl har store udfordringer, og at det bliver et langt sejt træk. Dels er det vanskeligt at "løfte" lettisk landbrug, når der er udpræget mangel på kapital og kreditmuligheder, og dels er det vanskeligt at få koblet teori og praksis for de ansatte. Umiddelbart virkede det som om, at de ansatte har en grundig teoretisk baggrund, men at de kommer for lidt i marken og har for få relationer, hvilket kan gøre det vanskeligt at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt. Sandsynligvis mangler de muligheden. Udefra kunne det se ud til, at rådgivningsbehovet er meget jordnært, men at tiden og pengene, herunder den udenlandske støtte, i for høj grad bliver anvendt til mere "forkromede projekter".

Efter besøget hos LLKC gik turen mod hotel "Margrietinas" lidt syd for Riga

Onsdag den 12. juni - eftermiddag

Riga, badebyen Jurmala og guiden Esben

Efter frokost gik vi samlet gennem byen til markedshallerne. Markedshallerne er 4 store haller, der blev bygget til zeppelinere omkring 1. verdenskrig. Hele området omkring hallerne er fyldt med handlende, der sælger kød, grønsager, fisk m.m. fra omlandet, mens der kun er en mindre handel med souvenirs. Da vi først skulle køre videre kl. 15.00 var der nu tid til at se byen på egen hånd. Alle var en tur gennem markedspladsen og herefter gik vi rundt i den indre bydel og genså formiddagens bygninger og seværdigheder, mens der blev handlet. Mange var en tur igennem besættelsesmuseet, hvor man fik et indtryk af Letlands hårde historie.

På køreturen til badebyen Jurmala fortalte guiden Esben om sin tilknytning til Letland. Den første kontakt med Letland fik han gennem sin fader, der var medlem af Grindsted Landboforening. I 1989 fik man besøg af 3 lettiske landmænd og Esbens fader var med til at vise dem rundt. Her opstod ideen til at besøge Letland og i 1990 var faderen med på den første tur til Letland, mens landet stadigvæk var underlagt Ruslands styre.

Tilbage igen i Danmark omrettede man dansk-lettisk selskab, der indsamlede udtjente landbrugsmaskiner og sendte dem til letland. Første sending bestod af gamle malkeanlæg og senere indsamlede man forskellige markmaskiner.

Igennem faderens formandskab for dansk-lettisk selskab blev Esben stærkt interesseret i landet og foretog den første rejse til Letland i 1992.

Efter russerne forlod Letland i 1991 var landet meget fattigt og manglede alt.

På den første køretur fra Riga til kontaktfamilien i Cesis (85 km) mødte man ikke andre biler, da det var umuligt at købe benzin. Selvom landet var meget fattigt blev han glad for

Letland og i 1995 tog han orlov fra studierne i 6 måneder for at besøge landet igen. I 1997 blev det igen til 6 måneders praktik i Riga under forsvarsministeriet og efter endt uddannelse i efteråret 1999 gik turen igen til Letland. Siden foråret 2000 har Esben været ansat hos danskeren Alex Rasmussen i Cesis til at hjælpe med hoteldriften og guide danske turister.

Ved ankomsten til badebyen Jurmala skal der betales bompunge for at køre ind i området og efterfølgende betales parkeringsafgift. Badebyen ligger ud til Rigabugten og har gennem tiderne været et meget populært rejsemål for russere og lettere. I russertiden kunne man blive belønnet med et gratis kurophold i byen og i dag er området en sær blanding af gamle træhuse fra 1920'erne, betonbyggeri fra 1950'erne og nyt luksusbyggeri. Området er klart det dyreste område i Letland og det er forbundet med stor præstige at eje et hus i området. Mange af de nyrige lettere har tjent store penge på handel efter russertiden med bl.a. træ, olie, våben og menneskesmugling og man har herefter bygget store huse i Jurmala.

Efter en tur til badestranden og gennem gågaden gik turen igen til bussen og vi kørte mod lufthavnen. På køreturen indsamlede man de sidste småmønter til Chaufføren og Esben oversatte Ullas tale til ham. Han kvitterede med et af turens få smil og i lufthavnen gav han hånd til alle sammen. I lufthavnen tog vi afsked med Esben og efter tjek in var der tid til en kort tur i de toldfrie butikker inden hjemrejsen. I København tog vi samlet afsked efter en god og oplevelsesrig tur, der var fyldt med nye og spændende indtryk fra et naboland, der står overfor mange udfordringer de kommende år.